

DE KINDERKENS GEOPENBAARD

C. M. v. d. Berg-Akkerman

't Is ver in de namiddag. De schemer maakt alle dingen grauw in de kamer, behalve in de ene hoek, waar een smaakvol schemerlampje, binnen beperkte ruimte, licht geeft.

In dat hoekje zit een jonge vrouw, het hoofd gebogen over de bezige handen. De blond-gekroesde haren, verlicht als een aureool, geven een vriendelijk effect tegen de donkere achtergrond.

Binnen de lichtkring op de grond zit een kleine jongen, van omstreeks vijf jaar. Hij speelt met een auto, maar het is duidelijk te zien dat z'n gedachten daar niet bij zijn.

Hij is nog maar pas thuis van school; de dagen zijn kort, het gaat tegen Kerstmis. Brammetje neuriet een telkens terugkerend wijsje van een versje, dat hij een dezer dagen op school heeft geleerd. Telkens is het net of hij niet verder kan en dan begint hij weer opnieuw, zoekend en speurend binnen z'n kleine gedachtenkring, naar de volgende regel, die zo moeilijk is te onthouden!

Opeens licht hij vragend het hoofd, mamma zal het misschien weten.

„Mamma, ken u dat versje, van de starrekringen in 't firmament?”

„Wat voor versje, kind?”

„Dat de juffrouw leert, voor 't Kerstfeest.”

„Nee, moes kent het geloof ik niet, zing het maar es, dan kan ik het horen.”

Maar Brammetjes geheugen laat hem blijkbaar in de steek, hij weet niet te beginnen.

Mevrouw van Dalen schudt haar hoofd. Onzin ook om zulke jonge kinderen van die moeilijke versjes te leren!

„Morgen kun je 't wel zingen, dan weet je het wel weer,” zegt ze bemoedigend.

Maar Brammetje houdt halsstarrig vol: „Mammie kent 't wel, de

juffrouw zegt het en Brammie kent het ook, hoor maar . . . . nou!"
De voetjes trappelen van ongeduld, de rimpel boven het kind z'n neus wordt zo mogelijk nog groter.

„Laten we liever van 't kipje zingen," zegt mevrouw van Dalen vrolijk. Zelf zet ze al in, dan zal 't kind wel gehoorzaam meezingen en niet meer aan dat andere denken, meent ze.

Maar hoe heeft ze het mis. Brammetje is opgesprongen, hij grijpt moeders arm beet en dwingt haar te zwijgen.

„Ikke zingen, ikke, ikke zingen, van 't firmament," stampvoet hij gillend. Z'n mamma zwijgt: „Ga je gang maar jongen," zegt ze kalm. Brammie gaat weer gemoedelijk op de grond zitten, een speeldingetje achteloos in z'n dikke knuistjes.

Dromerig tuurt hij naar de schemerdonkere buitenwereld, maar z'n gedachten werken. Vanuit z'n herinnering komt het met brokstukken naar boven. Dan zingt hij ontroerend naef en bewogen, in z'n gebroken kindertaaltje, van het Kerstwonder.

Herders, hoe, ontwaakt gij niet?
Schouwt in 't ronde wat geschiedt!
Hooft, een stem van hemellingen,
Klonk door lucht en starrenkringen.
Gloria,
O, wat wonder werd dees nacht
Hier op aarde wel volbracht?
Ziet, de glans van 't firmament
Maakt iets heiligs ons bekend.

Brammetje is z'n mamma vergeten. Dromerig blijft hij de laatste regels zingen, twee, drie malen achtereen.

Mevrouw van Dalen irriteert het. Hoe in vredesnaam komt zo'n juffrouw van een kleuterschool er bij, de kinderen dit versje te leren. Ze begrijpen er immers niet van.

Ze had het kind naar een Christelijke school gedaan, omdat die het dichtst bij was. Maar alle daden hebben hun consequenties, dat hoorde je nu maar weer.

Daan, haar man, kon om zulke dingen lachen: „We hebben tegenwoor-

dig een klein zendelingetje in huis," kon hij spottend zeggen, „we worden van de ochtend tot de avond bewerkt.”

Ja, het kind kon de gekste vragen stellen. Laatst zei hij: „Mamma, de juffrouw bidt voor zieke kindertjes, dan worden ze beter! Waarom bidt u niet als Brammie ziek is?”

Bidden! Ze kon zich niet meer herinneren, wanneer ze dat voor 't laatst gedaan had. Je probeerde zo goed mogelijk te leven, je gaf ieder het zijne en dan wist je, dat daar bij de christenen ook nog genoeg aan mankeerde. Nou, als je hun leven als maatstaf nam, werd je heus niet geprikkeld om naar de kerk te gaan!

„Kom Brammetje, zing nog es van de kikker, dat vindt mammie zo leuk! Rik kik kik, wat ben ik in m'n schik,” zette ze zelf op goed geluk in.

Brammetje knikte zonder enthousiasme, hij zong gelaten mee, om later ongemerkt weer te belanden bij de starrenkringen en het gloria. Zij piekerde over gezelligheid om die twee feestdagen te vullen.

Een goed kerstdiner en es een keer uitgaan in avondtoilet, het gaf zorgen. Zorgen van materiële aard, die moesten worden opgelost. Het was een dure tijd, ze moest met overleg te werk gaan. Met deze problemen vulde zij haar uren en ze vond ze welbested.

Op een middag drentelde zij naar de bloemenmarkt. Ze wou wat hulst hebben en een kerstboompje voor het kind. De kamer moest ze bovendien versieren met sparregroen, iedereen deed het, het hoorde er nu eenmaal bij. Als ze de inkopen had gedaan, kon ze net voordat de school uitging weer thuis zijn. 't Was druk op de markt, vooral bij de kerstbomen.

Ze zocht een aardig boompje uit, dat in de loop van de middag thuisbezorgd zou worden, evenals de losse takken sparregroen. Met een bos hulst onder haar armen wandelde ze terug naar huis.

Nauwelijks was ze binnen, of er klonken vlugge voetstapjes op het grint.

„Mammie!” schalde Brammetjes stem door de brievenbus.

„Ha jongen, ben je daar al?” groette zo vrolijk, „kom es kijken, wat moeder gekocht heeft!”

Maar Brammetje luisterde niet, hij hield z'n handjes achter op z'n rug en zei met tintelende, blije ogen: „Ik heb wat voor mamma!”

„Ja? Heb je weer wat voor me gemaakt bij de juffrouw?” deed ze verbaasd.

„Nee, niet gemaakt, 't is een brief, u mag raden, maar wat erop staat zeg ik niet, weet u het al?”

De heerlijke inconsequentie van het kind vertederde haar. Ze keek de jongen aan, raadde, raadde nog eens, tot groot vermaak van beiden.

„Mis hoor, u raadt het tòch niet! 't Is een brief van de juffrouw voor 't Kerstfeest. U mag komen en pa, alle vaders en moeders, fijn hè?” jubelde Brammetje verrukt: „Ben u nou niet blij?”

„Of mamma blij is,” speelde ze komedie, terwijl ze vluchtig haar ogen over de uitnodiging liet gaan. Dat ontbrak er nog maar aan! spotte ze ironisch. Ze ontdeed de jongen van z'n jas en muts, gaf hem een snoepje, voordat hij erom gevraagd had. Babbelend Brammetje was tevreden, hij zocht wat speelgoed op en vermaakte zich daarmee in z'n eigen hoekje.

Mevrouw van Dalen wijdde al haar aandacht aan haar laatste in-kopen. Ze schikte met zorg de hulst met z'n felrode bessen, in een oude tinnen kan; later kon ze er nog wel wat takjes afknippen voor tafelversiering.

Later . . . ze dacht aan het kerstdiner, vier gasten zou ze vragen, het moest een gezellige boel worden!

De uitnodiging voor 't schoolkerstfeest was vergeten!

Brammetje zou echter wel zorgen dat ze er kwam!

Vanmiddag was het feest.

Brammetje huppelde met kleine pasjes naast zijn moeder voort; het was heerlijk, dat mammie meeging!

Het kleuteronderwijzeresje stapte dadelijk spontaan op hen toe: „Zo, is daar onze Brammie, met z'n mamma?” zei ze vriendelijk, hen met een handdruk verwelkomend.

Brammetje knikte sprakeloos, hoe wist de juffrouw het direct! Hij stapte resoluut naar de bank, tot groot vermaak van z'n moeder.

„U wilt zeker graag een beetje dicht bij hem zitten?” vroeg het onderwijzeresje glimlachend, „dan kunt u het beste aan deze kant gaan zitten.” Ze wees naar de beste plaats, trok zich toen weer terug tot voor aan de klas.

Mevrouw van Dalen keek hooghartig rond, 't was of ze voelde dat er over haar werd gepraat. Haar opvallende verschijning trok dan ook meer dan de gewone belangstelling. Ze schepte er echter behagen in, haar ogen onverschillig te laten gaan over de andere moeders. Ze kwam hier voor Brammie, en verder basta!

't Lokaal was aardig versierd, leuk was het te zien hoe verschillende kinderen hierop reageerden. Met kleurtjes van emotie en ogen groot van bewondering voor al het schitterende moois en de kaarsjes, wachtten ze tot de juffrouw zou beginnen.

Juffrouw de Reuver kende haar taak als geen ander. Ze was steeds in de weer, had hier een vriendelijk, daar een bemoedigend woord. Dit waren de kleine plichten, straks stond ze voor haar grote taak. Dan moest ze vertellen, evangeliseren in de meest simpele vorm.

Vertellen van Jezus in de kribbe van Bethlehem . . . van Jezus, de Zaligmaker, Die arm werd om ons rijk te maken!

Ze hoopte, dat ze het zo vertellen kon, dat de kinderen het nooit meer zouden vergeten. Op dit kleuterschooltje gingen vogels van diverse pluimage, je had er als Christen een taak!

Fijn voelde ze de verantwoordelijkheid aan, wist toch tenslotte de zegen in Gods hand.

Rustig ging ze voor de klas staan; de kinderogen vestigden zich verwachtend op haar. Ze deed een paar aardige vragen, had de kleuters al dadelijk hierdoor „gevangen”.

Ze opende met een eenvoudig gebed, liet toen de kinderen zingen. Voor dat ze ging vertellen, werden de gordijnen dichtgeschoven en de kaarsjes aangestoken.

Ademloos keken de kleuters toe, een paar gingen in de bank staan. „Juf, juf, mooi hè, al die lichies!” juichte er een vrijmoedig en toen er een kaarsje niet wilde branden, omdat het katoentje wat klein bleek te zijn, riep een ander brutaaltje: „hij doet het lekker niet!”

De moeders glimlachten, het joch liet zich verlegen in de bank zakken. Eindelijk brandden alle kaarsjes.

„Hoe vinden jullie dat nu allemaal?” vroeg de juffrouw.

„Mooi juffrouw! Prachtig! Fijn!” riepen de kinderen in koor.

„Dat dacht ik wel. Nu mogen jullie een hele poos naar al dat moois kijken en dan gaat de juffrouw vertellen.”

De kinderen schikten zich tot luisteren, de juffrouw kón immers zo prachtig vertellen! Op het schoolbord had de juffrouw, heel primitief, een stal getekend. Daarin stond het kribje met het kindje Jezus en Jozef en Maria ernaast. Er omheen lagen wat dieren en boven de stal prijkte een gouden ster.

Met de grootste eenvoud en klaarheid legde juffrouw de Reuver de kinderen de Kerstgeschiedenis uit.

Een heel jonge moeder, die op reis moet met haar man, omdat de koning het beveelt en die dan op die reis een klein kindje krijgt, dat geboren wordt in een stal, omdat er nergens anders een plaatsje meer open was, waar die vermoeide mensen konden slapen. En het meest boeiende slot, van de open hemel, met de zingende engelen, die de herders de blijde boodschap brengen: Ere zij God in de hoogste hemelen en Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen!

Toen 't uit was, ontspanden de kinderen zich met een zucht: wat was dat mooi. De juffrouw deed dadelijk wat vrije oefeningen met hen, ze klaptten vrolijk in hun handen.

Brammetje keek telkens steeds naar z'n mamma. Zag en hoorde ze alles wel? Mevrouw van Dalen knikte tegen het kind, ze was immers voor hem gekomen. Jawel, ze wàs voor Brammetje gekomen, misschien als de onverschilligste! Vreemd genoeg was er echter in haar binnenste iets gebeurd, dat niets met Brammetje te maken had. Ze vocht tegen een diepe ontroering. Hoe het kwam wist ze niet. Was het door het aangrijpende kinderlied dat de kleuters nu zongen?

Of was het een gevolg van de eenvoudige Kerstvertelling van de juffrouw? Was het dan toch geen legendarisch verhaal, zoals ze altijd spottend beweerde?

Ze herinnerde zich plotseling haar jeugd: Vader voor het orgel, zij er naast; zingen moest ze, Kerstversjes van de Heilige Nacht! Hoe hield ze daar van! Toen ja, later niet meer. Hoe was dat zo veranderd? Ach, vader was jong gestorven, moeder bleef alleen met een hoop zorgen. Zij ontliep maar al te graag het ouderlijk huis, kwam onder andere invloed. Spotten had ze geleerd, spotten met wat heilig was. Dat deed haar man ook! Ze waren nou eenmaal niet Christelijk . . . .

Wie of wat had die harde schaal van onverschilligheid bij haar gebroken? Gebroken wàs het, haar innerlijk lag overhoop. Ze verstond

ternauwernood wat de kinderen zongen, staarde met omfloerste ogen in een knetterend kaarsvlammetje.

Juffrouw de Reuver ging haar gang, onbewust van wat haar woorden in een mensenhart hadden teweeggebracht!

Nu gaan we nog een versje zingen, dat moeder ook mag meezingen.
„Stille nacht, heilige nacht, kinderen.” Ze tikte met haar liniaal op een bank en gaf de toon aan.

Gedreven door een innerlijke behoefte, zong Brammie's mamma mee. Het kind knikte opgetogen, toen hij het zag: moeder, die op zijn schoolje meezong; het was prachtig!

Cynische gedachten vergezelden de eenvoudige woorden.

Nooit vergeten? spotte een stem in haar binnenste.

„Miljoenen eens zaligen zal . . . .” zongen haar lippen.

Geloof je het toch, geloof je 't?

Och wat, ze deed het toch voor Brammie, ... voor Brammie?

Ze zweeg onthutst, bleef met open mond zitten luisteren.

„Ook voor mij hebt Ge Uw rijkdom ontzegd . . . .”

Voor haar? Kon zij dat zeggen?

Haar innerlijke verwarring werd steeds groter. Onder de rouge voelde ze hoe het bloed haar naar de wangen steeg. Ze vermande zich, was niet voor niets vrouw van de wereld.

Met een hautain gebaar herstelde ze zich, rechte haar rug en hardde haar ogen, fijntjes spotte een duivelse stem binnen in haar:

„Miljoenen! Dat handje vol Christenen soms? . . . . Waar zag je 's zondags de meeste mensen, in de kerk of op het voetbalveld?”

Miljoenen! . . . .

Ze kòn die gedachten niet loslaten, nu eens spottend, dan weer vertederd zat ze ermee.

Ze wist niet, dat Jezus aan haar hart klopte, langdurig en dringend.

„Zie, ik sta aan de deur en ik klop: indien iemand Mijne stem zal horen en de deur open doen, Ik zal tot hem inkomen, en Ik zal met hem Avondmaal houden, en hij met Mij . . . .”

Ze begreep er niets van, werd onrustig, verlangde naar het eind.

Ze was als een van de eersten weer buiten met het kind.

Brammetje, blij met de geschenken, die hij zelf gemaakt had, babbelde honderd uit.

„Vond mammié het ook fijn op het Kerstfeest?” vroeg hij naïef.
„Ja, reuze, hoor jongen!” bevestigde ze met een raadselachtig lachje.
De deur die even op een kier had gestaan, was weer gesloten.
Maar Jezus, de geboren Heiland, laat het niet bij één keer kloppen.

EEN TRADITIE VERBROKEN

Gerrit van Heerde

In het oude stadje, waar de boerenwagens bonken over de ongelijke straatstenen, staat de toren, groot en voornaam, naast het kleine kerkje.

Die toren is de trots van de plaats en verhoogt de glorie van het verre verleden, dat nog ligt tussen oude geveltjes en nauwe, kromme steegjes.

Soms, in de zomer, stopt een grote, rode autobus op het pleintje van versleten klinkers. Dan kijken de mensen, al of niet geïnteresseerd naar de grijze blokken zandsteen, waaruit de toren is gegroeid en naar de deur met ijzeren knoppen en donker-geroeste scharnieren. Enkelen zeggen iets van het bouwwerk en kijken naar de vergane letters, die, in steen uitgehouwen, boven de poort zijn aangebracht. Anderen vervelen zich en kauwen verwoed op hun boterham.

Maar de dominee van het stadje is in ieder geval erg trots op zijn toren. Dat komt misschien, doordat hij met zijn gedachten leeft in heel oude tijden.

Als hij op zijn studeerkamer zit en uitkijkt over het pleintje, naar de trapgeveltjes en de krulletters: „In de Weyenburg” boven het antieke café-tje, dan droomt hij van de tijd, toen dolende ridders hun pinten bier dronken in de taveerne en devote nonnen vanuit het verderop liggende klooster op ziekenbezoek gingen.

De tijd stond niet stil.

Mensen gingen.

Mensen kwamen.

Maar de huizen zijn gebleven; oud en in elkaar gezakt vormen ze een wacht om de grijze toren en het kleine kerkje.

In het éne huis, met het zwierig-beschilderde uithangbord woont de bakker, met de altijd eendere etalage van drie zuurtjesflessen en twee broden. Daarnaast is het „Armhuis”, dat overal elders in Ne-

derland „rusthuis” zou worden genoemd, maar hier de oude naam heeft behouden. Zo wil het de traditie.

Daar zitten in de avond de oude mannetjes en vrouwen bij elkaar; ze drinken hun koffie uit witte kommen, die ze met bevende handen naar de mond brengen. Traag siddert een woord door het grote, kille vertrek, want de gedachten gaan terug naar vroeger en wie veel denkt, zegt niet veel.

De traditie wil ook, dat op de avond van de tweede Kerstdag van 's avonds negen tot tien uur de klok in het stadje wordt geluid.

„Dat is Kerstrnis uitluiden,” heeft dominee eens gezegd op een kerkeradsvergadering. Hij voegde er een wijze, Latijnse spreuk aan toe, die niemand begreep, maar waarop alle broeders ouderlingen en diakenen met het hoofd knikten.

Goed, dat luiden gebeurt door de koster, wiens kroost hem helpt bij dit vermoeiende werk. Krelis heeft het eerste kwartier de wacht; Nicodemus Jan Berend volgt hem op en de vader zelf neemt het laatste half uur voor zijn rekening.

Dat is ook traditie.

En als eenmaal de kinderen groot zijn en op eigen benen staan, zal moeder de vrouw hun werk overnemen.

Maar het laatste half uur is subiet voor de koster, daar is niet aan te tornen.

Elderink krijgt dat uurtje extra werk niet betaald. Maar steevast brengt de bakker namens de kerkeraad de taart naar het kostershuis, de taart met de kerstklok van crème de beurre en het randje van slagroom en zilveren kogeltjes. Van onder de toren ziet de koster ieder jaar, hoe tussen negen en tien de vierkante doos door de bakker eigenhandig naar zijn huis wordt getransporteerd.

Dan likt Elderink met zijn tong langs zijn lippen en proeft in gedachten de zoete smaak van cake en boter.

Met een extra ruk aan het klokketouw gedenkt hij dan de broeders kerkeradsleden en de dominee.

Op de tweede kerstdag was er sneeuw gevallen. De torenspits stak licht en verjongd af tegen de grauwe lucht. De brede boomtakken op het

pleintje vingen de dikke vlokken op en de stoffige gevels droegen hun witte mutsen zwierig als verwaande juffers.

Toen Elderink het pleintje overstak, lag er al een dikke laag overal in het rond. Het was een schoon gezicht en even bleef de man er naar kijken, voor hij het klokketouw van Nicodemus Jan Berend overnam en de jongen naar huis stuurde. Boven hem zong de klok haar lied de galmgaten uit, over de landen en bossen.

„Nu wordt ook dit kerstfeest uitgeluid,” bedacht de koster en het stemde hem even weemoedig, dat gebeier daar boven hem. Want hij wist, dat er eens een kerstfeest zou komen, waarop een ander zijn werk zou overnemen.

Dat was ook traditie.

Terwijl hij keek naar de donkere hoeken van de toren, zag hij de predikant, zoals hij deze dagen op de preekstoel had gestaan en het kerstverhaal las uit de oude kanselbijbel.

Hij hoorde weer zijn stem, zacht en doordringend: „En het geschiedde in diezelfde dagen . . . .”

Bij het herdenken van het oude verhaal zag de koster de stal, die hij zich voorstelde als het schuurtje van buurman Volders, met de scheefgezakte deur en de kapotte dakpannen. Als je zacht tegen de deur duwde, zag je een flauw licht. Een man en een vrouw zaten bij elkaar en zij hield het kindje in haar armen: Jezus.

Er kwam zo'n warm gevoel over de koster; zo'n dankbaar gevoel, alsof hij zingen moest, al maar zingen, de oude verzen van school en van huis. De klokketonen waren als de melodie van een donker orgel, dat hem begeleidde.

„Stille nacht, heilige nacht,” bedacht hij, en „Engelkens door 't luchtruim zwevend.” Al de oude liederen kwamen weer terug op deze kerstavond en hij voelde zich zo rijk, zo gelukkig, alsof hij niet een eenvoudig kostertje was in een klein, oud en vergeten stadje.

Hij begon te neuriën op het rythme van het touw, dat door zijn hand gleed. Het was als een dankoffer aan het Kindje van Bethlehem en hij zag zich neerknielen met de herders in het halfduister van de stal.

„Zo arm werd de Heer, der engelen Heer.”

Zacht kwamen de woorden over zijn lippen, maar duidelijk en klaar

stond zijn eigen rijkdom vóór hem, het gevolg van de armoede van de Heiland.

Op dat ogenblik bedacht Elderink, dat hij toch eigenlijk een slecht Christen was, een ondankbare Christen, die zoveel dacht aan zichzelf en zo weinig aan anderen.

Hij neuriede plotseling niet meer, maar keek vol gedachten over het sneeuwpleintje naar de lichte ramen aan de overkant.

Achter het ene wist hij de bakker, die straks de deur uit zou stappen, de grote, vierkante doos onder zijn arm.

„Asjeblieft, vrouw Elderink, hier is de kersttaart. En dat hij maar lekker smaken mag.”

Bij de warme chocola zouden ze vanavond ieder een grote punt nemen, de vrouw en hij, en Krelis en Nicodemus Jan Berend; ieder een brok van de kerstklok en ieder evenveel roompuntjes met zilveren kogeltjes.

Het steeds weerkerend feest van de tweede kerstdag: De taart, als een droom van rose en gele en bruine kleuren!

Daarop keek de koster ook naar het andere huis. Hij móest er naar kijken.

Aan de grote, houten tafel zaten de mummelende vrouwtjes en de in-een-geschrompelde mannen als mensen in de wachtkamer van 'n station, tot ze op moesten staan, omdat de trein er was voor hun laatste reis. Werelden van gedachten gingen door Elderink heen: De levens van al deze mensen, die als even zoveel wegen samenkwamen in het „Armhuis” van een klein stadje en daar doodliepen.

Wat wist hij eigenlijk van deze mensen?

Oude Da zat er, die haar leven naast een dronkelap van een kerel had gesleten en eindelijk rust vond, toen ze hier terecht kwam.

Kee zag hij zitten en „Proemen Janus”, die altijd zijn tabak kauwde. En toch kende hij niet één van hen!

Wat wist hij van hun gedachten en van wat er leefde en woelde, diep in hun hart?

Het waren allemaal mensen, die het laatste paadje van hun leven affiepen, van wie hij alleen wist, dat ze nog een paar jaar konden mee-gaan. Dan was het afgelopen en nam een ander hun stoel in. Plots sloegen Elderink de kleuren uit en hij was blij, dat zijn vrouw hem

niet zag en dat het donker van de toren barmhartig was. Want daar stond hij nu *elke* avond vijf minuten lang de klok te luiden, precies om negen uur, omdat dat de gewoonte was. En *elke* avond zag hij de versleten levens achter een stukje glas, een pleintje — ver van hem verwijderd en nooit, *nooit* had hij zich iets van deze mensen aangetrokken.

Wat zong Krelis vandaag ook weer? Iets van een kaarsje, dat brandde in de nacht? „Gij in uw klein hoekje en ik in 't mijn.”

Was hij wel ooit een klein lichtje geweest, thuis en op zijn werk en in de donkere toren?

Wat was Kerstmis voor hem? Dagen van extra veel luiden en twee, drie kerkdiensten en een taart met een klok en roomtorentjes. Had hij, vóór vanavond, ooit iets gevoeld van de armoede van het kind en van zijn eigen rijkdom? Was dit halfuurtje onder de toren zijn eerste, echte Kerstfeest?

Met schaamte moest hij het bekennen, dat hij tot nu toe geleefd had voor zichzelf, voor zijn gezin, maar niet voor „de anderen”. En daar zaten nu al die oude mensen, de onbruikbare, weggestopte levens! Nog nooit had hij *iets* gedaan, om hun avond licht en blij te maken.

In de bakkerij floepte het licht aan. Op het neergelaten rolgordijn danste een schaduw, groot en verwrongen.

Elderink wist.

Nu zou de bakker de doos nemen, de taart er voorzichtig in leggen op het dunne, gevouwen papier met reclameletters.

„Asjeblijft, vrouw Elderink, hier is de kersttaart.”

Plotseling flitste een vreemde gedachte door de koster heen. De klok en de cake hadden hun bekoring verloren; hij zag de gezichten der oude stakkers, de brede glimlach om de lippen, de handen, die aarzelend tastten naar de heerlijkheid van de taart, de mummelende kaakbewegingen van de oude Kee.

Kerstfeest!

Het kleine lichtje, dat stralen zou over Da's leven! „Proemen Janus”, die met breed gebaar de pruim van achter zijn kiezen weg zou halen en op de tafel deponeren — voor straks.

Het feest van de oude dag!

Het was God, Die hem deze gedachte in het hart gaf!
Zou hij?
Nu?
En boven juichte de klok in de Kerstavond.

Het licht in de bakkerij ging uit.
Toen, gejaagd en met bonzend hart, verbrak Elderink de traditie van de Kerstavond.
Zijn hand liet het touw los; hij liep het pleintje over, zo hard hij kon. Een donkere figuur over de witte sneeuw. Hij duwde de deur van de bakkerij open, botste bijna tegen de bakker op, die daar stond, met de taartdoos onder de arm.
Hijgend ging Elderinks adem.
„Bakker — laat me de taart zien!”
De ander, geschrokken, draaide het licht op, keek verwonderd naar het verhitte gezicht van de koster. „Vlug — de taart!” zei die nog eens. Toen keek hij naar het feest van kleuren en rook de geur van het gebak. Traag dreven de laatste tonen van de klok over het stadje.
Elderink hoorde het.
Hij wist, dat hij zijn plicht verzaakte, want het was nog geen tien uur. Nu had hij helemaal geen recht op de taart!
Er was ook nog een ander geluid, dat tot hem doordrong, dat van een stem, zacht en duidelijk: „Voor zoveel ge dit één van Mijn minste broeders hebt gedaan, zo hebt ge dat Mij gedaan.”
„Jij — jij brengt hem niet bij mij,” hikkelde Elderink, „maar hiernaast — in 't armhuis.”
Hij stond al weer bij de deur.
„Mijn klok,” zei hij gejaagd, „ik moet luiden.”
Nog éénmaal draaide hij zich om.
„En als je vertelt, van wie die taart komt, dan . . . dan . . . dan zeg ik je de klandizie op!”
De bakker, de taart in de handen, stond nog met open mond te kijken en wist niet, of hij droomde, of dat dit alles werkelijkheid was.
Maar de koster haastte zich over het sneeuwpleintje en hij begon de torenklok opnieuw te luiden, want het uur was nog niet vol en de traditie wil, dat op de tweede kerstdag van negen tot tien de klok wordt geluid over het oude stadje, met zijn oude gevels en klinkersteegjes.

KORTE ONTMOETING

Gerrit van Heerde

Een wolf stak zijn kop op en hilde. Het was de schreeuw naar voedsel, die James zo goed kende. Die hij hoorde, ieder jaar weer, als de sneeuw knerpte onder de voeten, als de kou tintelde door de vingers. Het gehuil klonk van ver, ergens van de eindeloze vlakte, waarheen het leven van wolf en rendier zich verplaatste, zodra het bos geen voedsel meer gaf. Het was tevens de aankondiging van de komende winter en in gedachten zag James de wolf staan met gerekte hals, het grijze vel slobberig over de opgetrokken buik, als een te wijde mantel. Straks zou, verder weg, de roep beantwoord worden, en nog later zou een troep uitgehongerde dieren voortjachten over de harde sneeuw, hijgend, grauwend, rusteloos zoekend naar buit, met de pijn van de honger in de bloedrode ogen.

De man wierp zijn bijl over de schouder, keek om zich heen naar de gekapte bomen en liep het bospad af in de richting van zijn blokhut. Op dat ogenblik bekreep hem het gevoel van eenzaamheid, dat ieder jaar terugkwam, als het getij wisselde. Dan voelde hij de beklemming van de bossen en — als hij zich met zijn geweer naar de vlakte begaf — de verlatenheid onder de strakke winterhemel.

Hij wist, dat de komende dagen het verlangen naar de wereld van de mensen hem onrustig zou maken, terwijl hij er toch niet toe zou komen, zijn bijl in de blokhut achter te laten, om in de stad te gaan wonen. Het kwam zeker, doordat hij al zoveel jaren weg was uit een maatschappij, omdat hij een eenzellig man was geworden, hard als de natuur, waarin hij leefde, sterk als de wolf, die hilde boven de bevroren sneeuw. Overgebleven was alleen de herinnering aan vroeger, toen hij nog een thuis had, toen moeder over zijn hoofd streek en „James” zei, zoals alleen zij dat zeggen kon.

Dat was dertig, veertig jaar geleden.

Nu al twintig jaar werkte hij in de bossen. De ene boom na de andere was gevallen onder zijn bijl. Hij bedacht, dat het uitgestrekte woud er niet kleiner door geworden was, dat al zijn werk zo nutteloos leek.

In de kast lag het geld, dat hij kreeg voor het vellen van de bomen. Daarvan kocht hij twee maal per jaar het voedsel voor de komende maanden. Het waren de enige keren, dat hij in de stad kwam, onder de mensen. Hij verbeeldde zich, dat die hem vreemd aankeken, als hij door de straten ging, dat ze hem nawezen en fluisterden: „Is dat niet die zonderling, die houtkapper uit het bos?”

„Ik ben mensenschuw geworden,” zei hij tegen zichzelf, hardop, zoals hij gewoon was, zijn gesprekken met zichzelf te voeren; „ik pas niet meer in de jachtige wereld, waar de mensen alleen maar leven, om geld te verdienen.”

Soms, als hij bij de kast stond en keek naar zijn geld, begon hij het gesprek:

„De stapel wordt groter. Nog twintig jaar en ik ben een rijk man.”

„Als je dood bent heb je niets aan het geld.”

„Als ik dood ben zal misschien iemand zeggen: Die . . . die . . . hoe heet hij ook weer . . . die zie je nooit meer in de stad.”

„Ze zullen wel komen kijken in je hut.”

„Ze zullen mijn geld vinden.”

„Ze zullen blij zijn en het geld verdelen en zeggen: Gezegend die oude houtkapper, maar we dachten, dat hij nog meer geld had.”

„Vóór ik sterf zal ik mijn geld in het bos verstoppen, zó, dat niemand het vindt. Het zal er liggen en wegrotten. Niets zal meer herinneren aan mijn werk. Op een dag zal ook mijn hut in elkaar zakken.”

James lachte en keek naar de steel van zijn bijl. Hij zei: „Jou zullen ze vinden en meenemen en zeggen: Er is geen man en geen geld en zelfs geen hut. Alleen een bijl.”

Toen hij de blokhut zag schemeren tussen het geboomte, begon Sappel, de zieke hond, te blaffen. Het dier kroop uit zijn mand en bleef bij de deur staan, de oren gespitst, in afwachting de kop gedraaid. De deur ging open. De hond richtte zich op, legde zijn voorpoten tegen de borst van de man en begon diens gezicht te likken.

Nadat James zijn bijl in de hoek had gezet, keek hij als toevallig in de kleine spiegel, opzij van de deur. De spiegel was gebarsten en het weer zat er in.

„Je wordt er niet mooier op. Je haar is grijs en je gezicht gerimpeld.”

„Je hebt iets van de oude wolf, die over de vlakke rent. Even grauw en grimmig.”

„Ik ben ook even eenzaam. Maar ik huil niet van verlangen naar gezelschap.”

Daarop pookte hij met een stok in het bijna gedoofde vuur en gooide nieuw hout op de stervende vlammen, tot de warmte behaaglijk door zijn lichaam trok.

Nu lag Sappel bij het vuur, de poten gestrekt.

„Ben je wat beter?” informeerde James.

„Ik geloof, dat je wat beter bent.”

De snuit van de hond was even grijs als de baard van de man. Toen hij het dier over de kop streelde, sloeg het zijns taart tegen de vloer, hief de kop en snuffelde de bosgeur van James' broek.

Voor het eerst sinds twee dagen at de hond wat en het vrolijkte zijn baas wat op. Zolang hij Sappel nog had had hij geen behoefte aan mensen.

James bleef bij het vuur zitten, terwijl buiten het donker om de hut trok. Er was geen geluid dan het ruisen van de wind door de bomen. Zelfs de wolven huilden niet meer.

Hij at het brood, dat hij gisteren gebakken had en hij dacht weer aan het leven in de stad, dat hem trok en afstootte. Hij was immers een zonderling en een eenzame! Wie bemoeit zich met een kluizenaar in een blokhut?!

Na een week werd dat gevoel van verlatenheid minder. James kon weer lachen om die idioten in de stad, met hun opgedirkte kleren, met de glimlach van het egoïsme om de mond. Om de mensen, die in hun verwatenheid geloofden, dat de wereld alleen om hen nog bleef draaien.

Tegen Sappel zei hij:

„Er is geen beter plekje op de aarde, dan hier.”

„Is er geen beter plekje?”

„Je hebt geen last van de mensen en je hindert niemand.”

„Nee, je hindert niemand. Maar is dit het doel van het leven: Zorgen, dat je niet omkomt van de honger, bomen hakken en geld verdienen en sterven?”

Over deze vraag, die hij zichzelf gesteld had, bleef hij denken, terwijl hij de bijl zwaaide, de slagen dreunden door de lucht, en Sappel, op zijn buik liggend, de spanen nakeek, die als vonken van een vuur in het rond sprongen.

Toen de dagen korter werden, de avonden eenzaam, sneed James kleine beeldjes uit het hout. Op de tweede plank van zijn kast stonden ze op een rij; stom en met dode ogen keken ze naar het vuur.

Daar stond de wolf, hoog op zijn poten, de kop gerekt naar de hemel; het paard, de gekromde nek naar de rug gebogen, het hert met de ranke poten, klaar voor de sprong. Nu sneed hij een kleine vos, in de volle ren van zijn vlucht, met de tong uit de wijd-open bek.

Het werk kortte de avonden; tot hij Sappel uitliet. Daarna klonk zijn scherp gefluit door de stilte en blafte de hond, één, twee maal, vóórdat hij terug kwam rennen naar het arme vuur.

Op een dag — James was nauwelijks thuis en het was nog niet helemaal donker — keerde Sappel grommend de kop naar de deur. Zijn oren bewogen zenuwachtig, er liep een rilling over zijn huid, alsof hij het koud had.

Toen er buiten voetstappen kraakten op het smalle pad, sprong de hond op. Zijn woedend gebas klonk door de kleine ruimte.

„Stil!” gebood James. Hij duwde de hond weg van de deur, naar zijn mand, waar hij bleef grommen en naar de deur kijken.

De stappen kwamen dichterbij.

De houthakker trok de deur open.

In het schemerdonker zag hij een man en een vrouw.

Niet begrijpend keek hij hen aan en bedacht, dat dit nog nooit gebeurd was, dat een man en een vrouw naar zijn hut kwamen. Het enige wezen, dat ooit bij hem binnen was gestapt was een houtkoper, die zijn bomen kwam weghalen. De man begon te praten, zacht, als wilde hij zich verontschuldigen:

„We hebben mankement aan de wagen. Die staat bij een boer, verderop. We wilden door het bos naar de stad, toen het donker werd. Nu halen we het niet meer. We wisten, dat hier ergens je hut stond. Mogen we vannacht hier blijven?”

Wijd deed James de deur open.

„Natuurlijk,” zei hij, „waarom zou u hier niet kunnen blijven. Er is genoeg stro en het vuur blijft aan.”

Daarbij keek hij naar de vrouw. Het was een oude vrouw. Of oud? Zeker ook al vijftig, net als hij. Toen ze dichterbij kwam en de gloed van het vuur over haar gezicht viel, taxeerde hij haar ouder, zeker zestig. Hij schoof de bank bij. Groot stond hun schaduw tegen de hutwand, toen ze gingen zitten. Zelf leunde hij in de hoek op de grond, met opgetrokken knieën; zijn hand streelde Sappels rug.

De hond was nu tot bedaren gekomen, maar bleef naar de beide vreemdelingen kijken. Maar meteen stond James weer op. Hij stookte het vuur op, hing de waterketel aan de ketting en haalde koffie uit de kast. Hij voelde, hoe de vrouw hem nakeek en toen hij terugkeerde naar zijn plaats, bleef ze kijken naar de wolf en het paard en het hert. Ze had nog steeds niets gezegd.

James luisterde naar het verhaal van de man. Het interesseerde hem niet erg. De wagenas was gebroken, vertelde de ander met veel omhaal van woorden, alsof het James iets schelen kon. Hij had het gevoel, dat de man erg met zijn eigen lot was begaan; er scheen niets belangrijker op de wereld dan een gebroken wagenas en hij dacht: Ik heb het altijd wel geweten, de mensen in de stad denken alleen aan zichzelf, aan hun genoegens en aan hun tegenspoed. Ze zijn allemaal gelijk. Tot de man zweeg en de plotselinge stilte in de hut hing. Toen begon zij te praten.

Ze zei: „Wat geeft het, dat die as gebroken is? Morgen laat je hem maken. Je doet net, of het een ramp is.”

„Is het niet erg,” zei hij, „dat we morgen dat hele eind terug moeten. En wie maakt die as? De boer misschien? Of jij? Kun jij het?”

Ze lachte luid, alsof hij iets geestigs had gezegd.

„Als ik het kon, zou ik het maken,” zei ze toen, maar er zijn veel erger dingen in de wereld dan een kapotte wagen.”

Ongemerkt knikte James, alsof hij zijn instemming wilde betuigen.

Hij zag, hoe ze opnieuw rondkeek, nieuwsgierig; en weer bleef ze kijken naar de open kast.

Ze zei: „Je hebt daar een wolf staan. Zou ik die mogen zien?”

Dadelijk stond hij op. Hij pakte de kleine dierfiguren, ook de half afgewerkte vos en legde ze in haar handen.

„Met deze ben ik bezig.”

Ze gaf geen antwoord. Ze keek. Ze nam de dieren in haar handen, één voor één en bleef toen voor zich uitkijken, terwijl haar vingers de ruige vos streelden.

Als ze nu maar niet zou zeggen: „Het is wel aardig” of „het lijkt wel.”

Dan zou het zijn, of er iets moois brak. Dan zou al de sympathie, die hij plotseling voor haar voelde, verdwijnen. Hij zou de dieren uit haar handen rukken, ze in de kast zetten en de deur hard dichtslaan. Toen ze bleef zitten kijken, alsof ze iets heel kostbaars in de handen had, groeide zijn waardering voor haar en hij dacht: Ze is niet als de man. Ze is ook niet als anderen, egoïstisch, vol zelfingenomenheid.

Ze gaf de houten dieren terug, zonder er iets over te zeggen. Daarna vroeg ze naar zijn werk en ze beklagde hem niet om zijn eenzaamheid. Ze zei alleen: „Het lijkt me een genot, elke dag weer in de wijldheid van de wereld te mogen werken en geen mensen om je heen te hebben, die je bekritisieren en die kijken, hoe je er uitziet en die altijd vol zitten met plannen, hoe ze meer geld kunnen verdienen.

De man keek haar aan, de lippen stijf op elkaar gedrukt. James had het gevoel, dat hij zo op zou springen en zeggen: „Praat toch niet zo zot. Wat is er aan, je af te sluiten van de wereld in een kleine hut; is het zo plezierig, alleen met jezelf te kunnen praten en met een hond?! Je doet, of je het slecht hebt thuis en of alle mensen egoïsten zijn.” Maar hij zei niets, leunde verveeld achterover tegen de bankleuning. Alsof ze de gedachte van haar man kon raden, zei ze opeens: „Je moet niet denken, dat wij het thuis slecht hebben! Het leven in onze stad is goed en we hebben een mooi huis. Maar soms, soms verlang je naar de stilte, naar de eenzaamheid van het bos. Naar een dag, waarin je niet hoeft te praten, waarin je alleen je zelf kunt zijn, met je eigen gedachten. . . .

„Ik weet wel, dat ze me in de stad een zonderling noemen,” bekende James opeens.

„Natuurlijk denken ze dat. En je bent het ook. Want wie sluit zich de jaren door op in een blokhut?! Het erge is alleen, dat de mensen je niet kunnen begrijpen. Of . . . misschien zijn ze jaloers op je. Met al je geld kun je je soms zo eenzaam voelen. Ik heb wel eens gedacht, dat je dan alleen rijk bent, als je tevreden bent met het lot, dat God voor je weggelegd heeft.”

„Ik ben ook niet altijd tevreden,” zei James zacht. Hij begreep niet, hoe hij het ineens kon zeggen, iets van zijn armoede bloot kon leggen voor een vrouw, die hij nauwelijks kende. Maar hij ging verder. „Er zijn tijden, dat ik verlang naar mensen, naar het leven in de stad . . . het duurt enkele dagen, dan ben ik weer gelukkig in mijn blokhut”. „Je zou eens bij ons moeten komen,” zei ze spontaan, „zo maar eens een dag, of langer.”

Hij glimlachte. Natuurlijk zou hij dat nooit doen. Maar het deed hem goed haar woorden te horen en hij moest plotseling aan zijn moeder denken. Die zou hetzelfde gevraagd hebben.

De man stond op.

„De dag is erg vermoeiend geweest voor mijn vrouw,” begon hij, „als u het niet erg vindt . . .”

James begreep hem. Hij haalde stro van achter de hut en spreidde het op de grond. Hij legde er dekens naast.

„En jij dan?” protesteerde ze.

„Ik slaap in het houtschuurtje hier achter.”

„Dat hoeft toch niet! Wij . . . .”

Maar met een enkel gebaar van zijn hand sneed hij haar woorden af.

„Kom Sappel . . . En ik wens u wel te rusten.”

De volgende morgen hoorde James, hoe de vrouw het vuur oppoekte en water uit de kruik in de ketel goot.

Hij stond op, nam meteen het werk van haar over.

Toen ze weggingen bedankte de man voor de gastvrijheid. Daarbij dacht hij aan de wagen, die stuk was. Hij begon weer over de gebroken as, maar zij pakte een potlood uit zijn jaszak, vroeg papier en schreef er een adres op.

„Als je ooit in de stad komt, hier is ons adres. Je weet, dat je welkom bent.”

Hij stak het in zijn zak. Het papier had voor hem geen waarde, want hij wist, dat hij toch nooit naar haar toe zou gaan.
Daarna liet hij hen uit. Bij de deur zei ze plotseling:
„Die beeldjes, zijn die te koop?”
„Nee.”
„Dat dacht ik wel.”
Ze liepen het pad af.
Ze keek niet om.
Hij sloot de deur en wachtte, tot hij zeker wist, dat ze hem niet meer zou zien.
Toen greep hij de bijl en liep met Sappel achter zich de andere kant op, waar het werk wachtte. Het was als gisteren en eergisteren.
Er was geen verandering gekomen in zijn levenswijze.
Alleen bleef de herinnering.

Het liep tegen Kerstmis, toen James besloot, zijn voorraad levensmiddelen aan te vullen. Hij floot Sappel en sloot de deur achter zich.
Toen hij de sleutel in de zak stak, ritselde het papier, waarop het adres van de vrouw stond.
Natuurlijk wist hij, dat het er was; hij wist ook, dat hij het nooit zou gebruiken. Toch had hij het niet weg willen gooien en nu bleef hij even staan en keek naar de kleine letters.
„Denk maar niet, dat ik je op zal zoeken,” zei hij. Maar hij liep langzamer dan hij gewoon was en toen hij plotseling bleef staan, keek Sappel hem verwonderd aan.
James keerde terug naar de hut. Uit de kast nam hij de kleine poolvos, legde haar in zijn handen, bekeek de tong en was tevreden over de vaart, die er lag in de gestrekte poten.
„Hij is mooier dan de andere,” zei hij, „hij is de mooiste.”
Toen stak hij het voorwerp in zijn zak.
De weg was lang en er lag sneeuw, die wegglibberde onder zijn laarzen. Maar in de stad waren de straten schoongeveegd en staken alleen de huizen witte koppen in de grijze lucht.
Alle mensen schenen haast te hebben. Ze doken weg in hun jassen en keken nauwelijks naar hem.